XXVI. ULUSLARARASI
KIBATEK EDEBİYAT
SEMPOZYUMU

Belkıs Halim Vassaf Anısına

Edebiyatta Kadın

Yayına Hazırlayan: Metin Turan

İÇİNDEKİLER

Belkıs Halim Vassaf / Gençlik Hareketleri ve Üniversite 7
Hâle Seval/ BELKIS HALİM'İN KENDİNE AİT BİR ODASI 9
Tuğrul İnal /DERVİŞE GÜNEYYELİ KUTLU: *NEFES* İÇİN DRAMATİK BİR OKUMA 17
Tuna Ertem/ SÖMÜRGECİLİK KARŞISINDA BATILI KADININ KONUMU: HELLA HAASSE'NIN *ÇAYIN EFENDİLERİ* ADLI ROMANINDA KADIN .31
Babahan Muhammed Şerif /ÖZBEK DÜZYAZISINDA İDEAL VE YOZLAŞMIŞ KADIN KARAKTERLERİ 39
Adil Cemil /«MANAS» EPOSUNDA İDEAL KADIN – KANIKEY 43
Ferhunde Küçükşen Öner /ŞİİRDEKİ KADIN, KADININ YÜZÜNDEKİ RESİM 47
Haluk Öner /KÖTÜLÜK-MASUMİYET KISKACINDA KADIN VE TANZİMAT DÖNEMİ ROMANLARI 61
Halil Adıyaman /HALDUN TANER'İN ESERLERİNDE KADIN 67
Tanju İnal/SAHNEDE BİR TANRIÇA, ÇIRPINAN BİR YÜREK; LEYLA GENCER 77
Türkan Erdoğan/ HALİDE EDİP ADIVAR'IN SEVİYYE TALİP ROMANINDA İDEAL KADIN TİPİ VE KADIN HAKLARI SORUNU 83
Sevim Akten/DÜN ve FERDA'da KADIN İMGESİ ve ZAMAN 99
Nizami Muradoğlu /HÜSEYN CAVİD`İN ESERLERİNDE TÜRK KADINI İMGESİNİN KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ 107
Emel Koşar/TUĞRUL TANYOL'UN "İHANET PERİSİNİN SOĞUK SARAYI" ŞİİRİNDE KADIN İMGESİ 113
Ayşe Tomat /*ONU SEVİYORDUM* ADLI ROMANDA ALDATILAN KADINLAR 121
Aytac Abbasova/ÜMUM TÜRK FOLKLORUNDA MİTOLOJİK KADIN VARLIĞI (HAL ANNESİ-ALBASTI) 127
Meral Demiryürek /ERKEĞE BAĞLI KADIN HALLERİ: "SİNEK KADAR KOCAM OLSUN BAŞIMDA BULUNSUN" 133
Tarana Oktan -Leyla Devrisheva /ANNA AHMATOVA ÖRNEĞİNDE ÜLKE TARİHİYLE ŞAİR KADERİNİN İLİŞKİSİ 143
Güven Arıklı/1958 ŞEHİDİ ŞERİFE BACI'NIN KIBRIS TÜRK BASIN VE EDEBİYATINA YANSIMASI 159
Hüseyin Ezilmez /KIBRIS TÜRK TİYATRO EDEBİYATINDA KADIN TİPLERİ 167
Ülkü Eliuz/CİNSEL KİMLİK PANİĞİ: KADIN OLMAK 193
Tülay Akkoyun /KADIN YAZARIN KENDİNE AİT ODASI 207
Sezer Ateş Ayvaz /BİR POLİTİK SEÇİM SORUNSALI: KADIN VE KİMLİK 213
Gülden Sarı/HANDİ DİVÂNI'NDA GÜZELLİK UNSURLARI "SAÇ" VE "KÂKÜL" 219
Merve Akbaş/AYAK İZLERİNDE UĞULTU YAHUT MODERN KADININ HUZURSUZLUĞU 231

Muhsine Helimoğlu Yavuz/HALK ANLATILARINDA KADIN OLGUSU ...245
Tahir Orucov/"KİTAB-İ DEDE KORKUT" DESTANINDA KADIN KARAKTERLERİ ...259
Aynur Koçak-Çiğdem Mollaibrahimoğlu/DİRSE HAN OĞLU BOĞAÇ HAN . HİKÂYESİNDE ANİMA FİGÜRÜ OLARAK ADSIZ KADIN KAHRAMAN ...265
Fatma Zehra Şenol/KARAGÖZ PERDESİNE KADININ İZDÜŞÜMÜ ...273
Ceren Kahraman Ermişoğlu/KÖY SEYİRLİKLERDE KADIN FİGÜRÜ ...289
Havva Çınar /BİR KADIN YAZAR OLARAK CAHİT UÇUK'UN ÇOCUK ROMANLARINDAKİ KIZ VE KADIN KAHRAMANLARININ ROLLERİ ...295
Oğuz Karakartal /KURTULUŞ SAVAŞI SONUNDA BİR TÜRK KADININ FERYADI: MELİHA NACİYE - *MÜSÂLEMET-İ CİHÂN! YARABBİ! BİZİ KURTAR!* (1922) ...305
Gülsümhanım Hasilova /KADIN YAZAR AZİZE CEFERZADENİN ARAŞTIRMALARINDA ANA KARAKTERI ...313
Fidan Atakişikızı Qasımova /NİZAMİ GENCEVİ ESERLERİNDE KADIN KARAKTERLERİ ...321
Emin Onuş /KIBRIS'TA İSTANBULLU BİR KADIN YAZAR: STELLA ACİMAN ve ORDA BİR ADA VAR UZAKTA ADLI ESERİ ...329
Burçak Fakıoğlu /FATMA ALİYE: ÇEVİRİ VE YAZIN DÜNYASINDA ÖNCÜ BİR SAVAŞÇI ...341
Yavuz Kızılçim /BAUDELAIRE'DE *SAÇLAR*'LA SİMGELEŞTİRİLEN KADIN COĞRAFYASI ...349
Reyhan Çelik /OL'GA BERGGOL'TS'UN ŞİİRLERİNDE KADIN DUYARLIĞIYLA "LENİNGRAD KUŞATMASI ...363
Tahereh Mirzayi /DIDEM MADAK VE BEJAN MATUR ŞİİRİNDE TOPLUMSAL ATAERKİLE KARşI TEMALAR ...**371**
Türkân Yeşilyurt/ABDÜLHAK HAMIT VE *FİNTEN* YA DA MARILYN MANSON VE "CYCLOPS WOMAN" ...**383**
Fikret Yıldırım /IRK BİTİG VE YENİSEY YAZITLARINDA ATAERKİL ANLAYIŞIN İZLERİ ...389
Aynur İbrahimova /AZERBAYCAN EDEBİYATINDA GENDER PROBLEMİ ...399-
Dursun Ayan/ÇOBAN ZÜHRE'Yİ SEVER ...405
Aynur Koçak -Gülay Yıldız /ZİYA GÖKALP'İN ŞİİR VE MASALLARINDA KADININ KONUMU ...413
A.Şule Süzük Toker /OSMANLI'DA YASAK AşK: AşK-I MEMNU ...429
İbrahim Arslan /1974 KIBRIS BARIŞ HAREKATI VE İKİ KADIN ŞAİR: FAHAMET ÖĞÜN VE GÜLTER VERAL ...439
Azize Ummanel /KIBRIS TÜRK KADIN ŞAİRLERİN ŞİİRLERİNE YANSITTIKLARI ÇOCUK TEMİ ...445
Hatice Nuriler /TANZİMAT ROMANI'NDA SOSYAL KONTROL NESNESİ OLARAK KADIN TEMSİLİ: İNTİBAH VE MUHADARAT ...457

ANNA AHMATOVA ÖRNEĞİNDE ÜLKE TARİHİYLE ŞAİR KADERİNİN İLİŞKİSİ

Yrd. Doç.Dr. Tarana Oktan* Leyla Devrisheva**

Anna Ahmatova, kadın santimantalizmini sade ve keskin ifade tarzıyla birleştiren ve kriptografi sanatını mükemmele erdirerek kendine özgü şiir dünyasını yaratan XX. yy. Rus edebiyatının en büyük kadın şairlerindendir. Onun karşılıksız aşk - ayrılık konularına odaklanan eserlerini besleyen en temel unsurlardan biri, ülkesinin yaşadığı tarihi olaylardı. Çalışmamızda ele alınan eserleri bakımından tarih, Ahmatova'nın yalnızca eserlerinin temel örgüsü olarak değil, şair kaderinin yönlendiricisi olarak da karşımıza çıkar. Bu bağlamda Ahmatova'nın biyografisi, Sovyetler doneminde bir kadın şair olarak şair - iktidar ilişkisine çok iyi bir örnek teşkil etmektedir.

Üç kızkardeşinin de çok erken yaşlarda veremden ölmeleri, kendisinin de bu amansız hastalığa yakalanması, Ahmatova'nın ölüm korkusunu artırmış [16:73] ise de kader, ona uzun bir ömür bahşeylemiştir. İnsanlık tarihinin en korkunç ve kanlı yıllarına şahit olan şair, pek çok yakınını kaybetmiş; fakat ayakta kalmayı başarmıştır. Hayatının son dönemlerinde ise hak ettiği saygıyı bulan şair, dönemin Sovyetler'inin izin verdiği ölçüde dünya çapındaki şöhretinin zevkini sürecekti.

Ekim devrimi sıralarında Ahmatova, "Akşam", "Tespih" ve "Beyaz Sürü" adlı şiir kitapları edebi çevrede büyük bir beğeni toplamış ünlü bir şairdi. Bu dönemlerde Anna Ahmatova, önde gelen edebiyatçılarından Afrika bilimcisi Nikolay Gumilyov'la evli, bir çocuk annesi idi. Aydın kesimin hızla vatanı terk ettiği devrim öncesi ve sonrası yıllarda, Anna Ahmatova Rusya'da kalmaya karar verir. Bu karar, Ahmatova'nın kaderinin dönüm noktasıdır ve vatansever şiirlerinin özü bu dönemde ortaya çıkar. Şair, vatan konusuna ilk kez, Rusya'nın ağır kayıplar verdiği Birinci Dünya Savaşı yıllarında yazdığı "İntihar Melalinde..." şiirinde başvurur:

İntihar melalinde
Halk Alman misafirleri beklerken...

* Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi
**Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Doktora Öğrencisi.

Bir ses duydum. O, avutarak çağırıyordu.
Diyordu ki: "Gel buraya,
Issız ve günahkar memleketini bırak.
Rusya'yı sonsuza dek terk et.
Elindeki kanları yıkayıp çıkarırım
Kara utancı kalbinden sökerim,
Yenilgi ve dargınlıkların acısını
Yeni isminle dindiririm".
Ama umursamadan sessizce
Ellerimle duyularımı kapadım.
Yakışmaz bu konuşmayla
Kederli ruh kirletilmesin diye. [4:143] (1917)

1917 devrimiyle ilgili kaygılar taşıyan Ahmatova, henüz oluşum sürecindeki Sovyet edebiyatının ilgi, amaç, talep ve eğilimlerine kayıtsız kalır. Onun bu kayıtsızlığı, olayları uzaktan takip eden bir gözlemci izlenimi vermekte; eserlerine ve hayatına sanki bir asosyallik havası katmaktadır. Bu bildiride, Ahmatova'nın otobiyografi niteliği taşıyan ve Rusya'nın XX. yy'da yaşadığı tarihi olayları yansıtan şiirleri incelenerek; ülke tarihiyle şairin kaderi arasındaki ilişki, şair-iktidar çatışması gibi konular üzerinde durulmaya çalışılacaktır.

Yaşadığı olaylarla sanatının nasıl iç içe geçtiğini göstermesi açısından aşağıda verilen bağlantılar önemlidir. 1918 senesinde Ahmatova, deniz subayı olan küçük kardeşi Viktor'un Kırım'da kurşuna dizildiği haberini alır. Bu üzüntüsü, "Seni Bunun İçin mi Taşıdım..." dizesiyle başlayan şiirin mısralarına dökülür:

Bunun için mi seni taşıdım
Bir zamanlar kucağımda
Bunun için mi güç parlardı
Senin mavi gözlerinde!..
Malahov kurganında
Subayı kurşuna dizdiler.
Bir haftası eksik 20 yıl
Gün yüzünü gördü. [4:99] (1918)

Gerçekte ise Viktor, Bolşeviklerin gemi kuşatmasından kurtulup Rusya'nın Uzak Doğusu'na kaçmayı başarmıştı. Viktor'un yaşadığını ancak birkaç yıl sonra öğrenen Ahmatova, hayatta kalan bu son kardeşiyle bir daha görüşemeyecekti: Beyaz Ordu saflarında savaşmış Viktor'un ölüm tehlikesi olduğu için bir daha Rusya'ya dönemezdi. Nitekim Viktor, Uzak Doğu'dan Çin'e, oradan da Amerika'ya geçer. [16:51]

1919 yılında Ahmatova, Rusya'yı Batı'yla karşılaştırdığı "Bu Asrın Öncekilerden Nesi Kötü...?" adlı şiirini kaleme alır. Prof. A. Yu. Gorbaçyov'a göre bu şiir, iltica fikrinin Ahmatova'nın kafasında ilk kez bu dönemlerde yer etmeye başladığını göstermektedir. [10:65]

Batıda daha dünyanın güneşi ışıldıyor,
Ve şehirlerin çatıları onun ışıklarında parlıyor
Burada ise Beyaz, evleri haçlarla işaretliyor
Ve kuzgunlara sesleniyor ve kuzgunlar uçarak geliyor. [4:138]

Fakat Ahmatova'nın böyle bir düşüncesi olmuşsa bile, isteği sonuçsuz kalır. İhtilal sonrasında 1921 yılının Nisanında "Sinirotu", Aralık ayında "Anno Domini" şiir kitaplarının basılması, şairin mesleki açıdan yetkinliğini kanıtlamaktadır. Fakat şair artık devrime ve getirdiği değişimlere karşı tepkilidir ve bu tepkisini "Petrograd 1919" adlı şiirde şöyle dile getirmektedir:

...Vahşi başkente hapsolmuş,
Göller, kırlar, şehirler,
Ve şafakları büyük vatanın.
Kanlı çevre içinde gece ve gündüz
Çökertti zalim bitkinlik...
Kimse yardım etmek istemedi bize,
Evde kaldığımız için,
Kanatlı özgürlüğü değil,
Şehrimizi severek,
Kendimiz için koruduk onun
Saraylarını, ateş ve suyunu... [3:127] (Haziran 1921)

1921 senesi beraberinde acı haberleri de getirir. 7 ağustos 1921 tarihinde hayranı olduğu büyük Rus şairi A. Blok vefat eder. Hastalanan A. Blok'un tedavi görmek üzere yurtdışına çıkmak için yaptığı vize başvurusu, KP Siyasi Bürosu tarafından ilk başta reddedilerek ölümünden ancak 2 gün önce onaylanır. [7:105-106] A. Blok'un Smolensk mezarlığına defnedilmesinin hemen ardından Ahmatova'nın duyduğu derin acı dizelere şöyle yansır:

Getirdik Smolensk koruyucusuna,
Kutsal Meryem'e getirdik
Kollarımızda, gümüş bir tabut içinde
Acılar içinde sönen güneşimizi,
Ak kuğumuzu, Aleksandr'ı. [3:150] (10 Ağustos 1921)

A. Blok'un defin merasimi sırasında Ahmatova, "Tagantsev davası" nedeniyle Nikolay Gumilyov'un tutuklandığını öğrenir. Ahmatova, onu edebi çevreye tanıtan ve ilk şiir kitabını bastıran ilk eşi, tek çocuğunun babası Gumilyov ile henüz 14 yaşındayken, Çarskoe Selo'daki Mariinskaya Kız Okulu'nun öğrencisiyken tanışmıştı. Anna Ahmatova ve Nikolay Gumilyov, çok yönlü ve zengin kişilikleri olan iki şairdi. Ahmatova'nın hayatında iz bırakan erkeklerle ilgili kitap yazan L. G. Boyadjiyeva, ilişkileri ile ilgili olarak "Aralarında çok karmaşık ve zor bir ilişki yaşanıyordu. Tanıştıktan 7 yıl sonra evlendiler, 4 yıl inişli çıkışlı evlilik hayatı sürdüler, resmi boşanmaları ise ayrıldıktan 4 yıl sonra gerçekleşti. Birliktelikleri, aşırı saçmalıklar ve yüksek duygular, küçük hesaplar ve cömert hediyeler, asil ve arkadaşça yardımlaşma ve basit ihanet karışımlarıyla doluydu." [6:10] sözlerini dile getirmekteydi. Mektuplarından birinde, Ahmatova, "kaderim, onun eşi olmaktır" [16:77] diye yazmıştı. Gumilyov, sadece eş değildi, Ahmatova'nın, arkadaşlığına sonuna kadar sadık kaldığı bir dosttu. Boşandıktan sonra N. Gumilyov başka bir aile kurmuş; Ahmatova da genç şair ve Asur bilimci Vladimir Şileyko ile kısa süren bir evlilik yapmıştı.

Yeni iktidar, insanları yargısız infaz etmeyi bir alışkanlık haline getirmişti. 1 Eylül 1921 tarihli "Petrogradskaya Pravda" gazetesinin 181 No'lu sayısında tutuklamayla ilgili "Sovyet Hakimiyetine Karşı Düzenlenen Komplonun İfşası" başlıklı haber yayınlanır. Haberde "komplonun aktif üyelerinden" 61 kişinin kurşuna dizildiği ve zikredilen isimler arasında 30. sırada, Gumilyov'un soyadı yer almaktaydı. [22a:32] Totaliter rejim sırasında baskı ve şiddet öylesine doruk noktaya ulaşmıştı ki Ahmatova'nın 16 ağustosta sezgilerine güvenerek kaleme aldığı "Hayatta Kalamazsın..." adlı şiiri adeta yaşanacakların habercisi niteliğindeydi.

Hayatta kalamazsın
Kardan kalkamazsın.
Yirmi sekiz süngü
Beş ateşli silah.
Acıklı yeni libas
Arkadaşıma diktim ben.
Seviyor, seviyor kanı
Rus toprağı. [3:150] (16 ağustos)

Gumilyov öleli 2 gün olmuş fakat bundan Ahmatova dahil henüz kimsenin haberi yokken, şair, ünlü "Demir Döküm Çit" adlı şiirini yazmıştı:

Demir döküm çit,
Çam yatak.
Ne tatlı ki, gerekmeyecek
Artık kimseyi kıskanmak...[3:149] (1921)

Hayatındaki en yakın iki kişinin ölümünden kendisini sorumlu tutar şair:

Sevdiklerime ölümü davet ettim,
Ve birbiri ardına mahvoldular.
Oh, eyvahlar olsun bana! Bu mezarların
Kehanetinde bulunmuştum ben. [3:152] (Sonbahar 1921)

Birinci Dünya savaşı yıllarında yazdığı "Yakarı" şiirinde şair, ülkesinin istikbali için her şeyinden: eşinden, dostundan, çocuğundan ve sağlığından vazgeçmeye hazır olduğunu yazar ve sanki, bu şiirdeki dualar gerçekleşmeye başlamıştı:

Hastalığın acı yıllarını ver bana,
Boğuntu, uykusuzluk ve ateşi,
Al beni, yavrumu da, dostumu da
Ozanın gizemli yeteneğini de al.
Nice zehir-zıkkım günden sonra
Böyle yakarıyorum yakarılacak yerde
Karanlık Rusya'nın üzerindeki bulut
Aydınlık bir buluta dönüşsün diye. [1:37] (Mayıs 1915)

1960'lı yıllarda eşiyle birlikte Ahmatova'yı ziyaret eden N. Yablokova-Belinkova, şairle ilgili izlenimlerini şöyle paylaşmaktaydı. Kapıda onları, lila renginde, kumaşı solmuş elbiseli, yaşlı, kilolu bir kadın karşılar. Elbisesinin diz seviyesindeki iki yeni yama, aynı kumaştan olmasına rağmen göze batıyormuş. Bulunduğu ortam Ahmatova'ya, krallığı yağmalanmış kraliçe havası veriyordu. Şair, misafirlerine, yabancı bir araştırmacının kendisiyle ilgili yazdığı bir makalede; kendisinden "çamaşırcı kadın ellerine sahip artık genç olmayan bir kadın" şeklinde bahsetmesine çok kızmıştı. "Ben ellerine baktım. Onlar, bir ihtiyarın elleriydi. Biz, onun duygularını paylaşıyor gibi yaptık. Duvardan bize sitem edercesine Ahmatova'nın, Modilyani işçiliği portresi bakıyordu." [24:109-111] Belinkova'nın izlenimlerinde belirttiği gibi, yabancı eleştirmen, Ahmatova'yı küçük düşürmek niyetinde değildi, Sovyetlerin insanı ne hale getirdiği ile ilgili trajik bir görüntü yaratmaya çalışıyordu. [24:111] Ününün zirvesindeyken, "sol elimin eldivenini sağ elime giydim" (1911) dizelerinde yazdığı eldivenleri ve İspanyol tarzı şalı Ahmatova'nın simgesi haline gelmişti. Yabancı eleştirmenin söylediği bu sözlerden ziyade Ahmatova, nişanlı kızken Gumilov'un kendisi için yazdığı mısralardaki gibi hatırlıyordu ellerini:

Bugün, görüyorum, özellikle kederlidir bakışın
Ve ellerin bilhassa ince, dizlerini sarmış... [11:84] (Zürafa, 1908)

1922 yılında Sovyetleri terk edip Paris'e yerleşen, Gumilyov ve Gorodetski'nin kurduğu Şairler Loncası"nın üyesi, Gumilyov'un en yetenekli öğrencilerinden biri İrina Odoyevtseva, "hocasıyla ilgili hatıralarını "Neva'nın Kıyılarında" adlı anı kitabında toplamıştı. Kitabında Gumilyov'un cenaze törenindeki Ahmatova'yı şöyle tasvir etmekteydi: "... Ahmatova duvara yaslanıp durmuş. Tek başına. Sessiz. Fakat bana öyle geliyordu ki, Gumilyov'un dulu, bu güzel, hıçkıran, kara yas krepine bürünmüş genç kız değil, Ahmatova'ydı." [17:306] Ahmatova'nın eski eşinin cenaze törenindeki bu duruşu, yıllar sonra Gumilyov'dan olan oğulları Lev Gumilyov'un sürgüne gönderilmesi üzerine yazdığı "Requem"de de karşımıza çıkacaktı:

Magdalena çırpınıyor ve ağlıyordu
Ve en sevdiği çömezi taşlaşmıştı,
Ama oraya, Ana'nın sessiz durduğu yana,
Kimse cesaret etmiyordu bakmaya. (1940-1943)

Ahmatova'nın 1920'lerden sonra yazdığı eserlerinde felakete sürüklenen bir dünya, vatan ve bu vatana yabancı olan iktidar konuları kendilerini göstermeye başlayacaktı. Bununla ilgili karamsarlığı satırlarında şöyle ifade edilmekteydi:

Her şey yağmalandı, ele verildi, satıldı,
Ölümün kara kanadı üstümüzde.
Açlık korkusu kemirdi her şeyi
Öyleyse nerden geliyor bize bu ışık? [1:51] (Haziran 1921)

Şair, bu dönemde ülkeyi terk edenlere ve Bolşevik rejime gösterdiği tepkisini "Ben Onlardan Değilim" (1922 „.) adlı şiirle ifade etmektedir:

Ben onlardan değilim
Topraklarını düşmanlara bırakıp gidenlerden.
Onların övgülerine tıkalı kulaklarım,
Şiirlerim de onlar için değil.
Ama sonsuza dek sürgüne yanacağım,
Bir tutukluya, bir hastaya yandığım gibi;
Ordan oraya, yolun karanlık,
Yabanın ekmeği apacı.
Üstelik biliyoruz, günü geldiğinde
Her zaman her dem haklı çıkmış
Bir adem yok ki yeryüzünde
Gözpınarları bizimkinden daha kuru olsun
Bizden daha gururlu, bizden daha alçakgönüllü olsun. [1:50]
(Temmuz 1922)

"Requem"de Ahmatova, kendi kişisel hayatıyla halkın mevcut durumu arasında bağ kurarak deneyimlerini, üzüntülerini, duygularını bir arada dile getirmekteydi:

Hayır, yabancı bir gökkubenin altında değildim
Ne de yabancı kanatların korunağında.
Halkımın arasındaydım
Halkımın kahrolduğu yer neresiyse, orda. [1:75] (1961)

1925 senesinde KP Merkezi Komitesi kararıyla, edebiyat konuları üzerine müzakereler yürütülmeye başlandı. Bu müzakerelerden biri, "Komsomol'un, Ahmatova'nın Şiirine İhtiyacı Var mı?" sorusuyla başlamaktaydı. "Partinin siyaseti", bu sorunun cevabını zaten vermişti. Bu dönemden itibaren Sovyet şairi olamayan Ahmatova için kısıtlama ve yıldırma dönemi başlar. Gerçekten de toplumcu gerçekçi akım, bu akımı doğurup yaşatan iktidar kadar yabancıydı Ahmatova'ya. Böylece Bolşeviklerle barış içinde yaşama şansı da ortadan kalkmış olur. [10:70]

Bu dönemde Ahmatova'nın aklına, Paris'e iltica etme fikri gelir. Dönemin başka bir ünlü şairi Marina Tsvetayeva, Ahmatova'ya 26 Kasım 1926 tarihinde yazdığı mektupta şöyle der: "...Bilmek istiyorum, yalnız mı geliyorsunuz, yoksa ailenizle mi (anneniz, oğlunuzla). Fakat nasıl gelirseniz gelin, korkmayın... Bilin ki, sizi garda karşılayacağım...". [9:346] Ahmatova bu şansı kullanmayacaktı; oysa Paris'e iltica, oğlunu, yaşayacağı trajik deneyimlerden kurtarmak için son şansı olabilirdi.

Ahmatova'nın kendisinin ve çağdaşlarının kaderi, onu tarihi konuları kaleme almaya zorlamaktaydı. Ahmatova'nın algısında Stalin terörü yıllarında dünya, somut özelliklerini kaybetmiş kaosun hakim olduğu ölü, korkunç bir krallığa dönüşmüştü. Şiirleri 1940'lara kadar basılmayan Ahmatova, bu dönemde rejim karşıtı şiirleri üretir. Örneğin 1920'lerde yazdığı;

...Meşhur Ekim
İnsan hayatlarını, sarı yapraklarmış gibi süpürüp atıyordu.
Arkadaşımı ise son gemi uçuruyordu
Alev alev yanan vatanının korkunç sahillerinden.
(İsminle Dudaklarımı Kirletmiyorum... 1925 (?)) [5:39]

Veya
Burada kızların en güzelleri tartışıyor
Cellatlara eş olma onuruna layik olmak için.
Burada erdemlilere işkence yapılıyor geceleri
Ve yorulmak nedir bilmeyenleri açlıktan öldürüyorlar. [4:9] (Epigram, 1924)

dizelerini, 1930'larda yazdığı: "Benim kanlı Moskova'mda" (1937) [5:41], O. Mandelştam'a ithafen yazdığı, Nikolay Gumilyov'un kurban gittiği Tagantsev davasına, Yesenin ve Mayakovski'nin intiharlarına işaret eden

...Gideceğiz hepimiz
Ya Tagantsev, ya Yesenin,
Yada büyük Mayakovski yoluyla...(1930-32) [5:88]

dizelerini içeren şiirler takip eder.

Ahmatova sık sık kendisinin ve çağdaşlarının - devrim öncesi neslin- geçmişi ve kaderleri konusunda düşüncelerini dile getirmekte; şahsi deneyimlerini ve anılarını süzgeçten geçirerek manevi ve toplumsal değerler üzerinde durmaktadır. Özellikle "Kahramansız Şiir" manzum destanının ilk bölümü olan "Dokuz Yüz On Üçüncü Yıl. Petersburg Hikayesi"nde (1940-1962) bu konular geniş biçimde işlenir. "Kayıp neslin" trajik konusu, şairin şahsi hisleriyle örülerek daha olgun ve genelleştirilmiş şekliyle "De profundis..." şiirinde karşımıza çıkar:

De profundis... Benim kuşağım
Az bal tadabildi. Ve şimdi
Sadece rüzgar uzaklarda uğulduyor,
Bir tek bellek ölüler hakkında şarkı söylüyor.
İşimiz henüz bitmemişti,
Saatlerimiz sayılı.
Arzulanan havzaya,
Muhteşem ilkbaharın zirvesine,
Şiddetli çiçeklenmeye,
Sadece bir nefes kalmıştı...
İki savaş, benim kuşağım,
Senin korkunç yolunu aydınlatmaktaydı. [3:229] (1944, Taşkent)

Baskıcı rejim karşısında tedirginlik içinde büyütülen evlatların acısı, bir anne olarak kendisinin de yaşadığı korku, Ahmatova'nın şiirlerinde şöyle dile getirilmektedir:

Ve sana anlatırız biz,
Baygınlık veren korku içinde nasıl yaşadığımızı,
Zindanlar ve ceza evleri için,
Darağacı için nasıl çocuk yetiştirdiğimizi. (1941) [23:186]

Ahmatova'nın üçüncü, nikahsız eşi, sanat tarihçisi Nikolay Punin yeni rejimin yanında yer alarak başarılı bir kariyere imza atmıştı: Rus Müzesi ile Ermitaj Müzesi'nin Komiserliği görevlerinde bulunmuş, Rusya Sanat Aka-

demisi'nde hocalık yapıyordu. [6:160, 175] Tüm bunlara rağmen 23 Ekim 1935'de, Punin ve Ahmatova'nın oğlu Lev Gumilyov "Karşı devrimci terörist örgüt kurma" teşebbüsünden suçlanarak tutuklanırlar. [6:175] 1 Kasım 1935 yılında Stalin'e mektup yazan Ahmatova, onuru üzerine, sevdiklerinin faşist, ajan ya da karşı devrimci örgüt üyesi olmadıklarına dair yemin eder. Şiirlerinin basılmaması, zor maddi ve manevi şartlarda yaşamasına rağmen aklı ve yüreğiyle bağlı olduğu ülkesini terk etmediğini yazarak, kocası ve oğlunun serbest bırakılması için yalvarır. [15:77] Ahmatova'nın mektubu etkili olur, 4 kasımda şair, eşi ve oğlundan gelen bir telgraftan kendilerinin serbest bırakıldıklarını öğrenir. [15:81]

Tarih sayfalarına "Büyük Temizlik" veya "Stalin Terörü" olarak geçen özellikle sanat ve bilim adamlarına yönelmiş infazlar silsilesi, 1937-1938 senelerinde zirveye ulaşır. 10 mart 1938'de Lev Gumilyov tekrar tutuklanır. 6 Nisan 1939'da Ahmatova, Stalin'e 2. mektubunu yazar: "Leningrad DÜ Tarih Fakültesi IV. Sınıf öğrencisi olan tek oğlum Lev Nikolayeviç Gumilyov'un kurtarılması ricasıyla size başvuruyorum. Oğlum 13 aydır hapishanede, mahkeme yapıldı, karar daha sonra iptal edildi ve şimdi dava tekrar başlangıç aşamasına döndü (artık 5 ay oldu). ...Bu zaman içinde yalnızlık içinde ağır bir hastalık geçirdim (yüz kanseri). Eşimden ayrıldığım için, bana en yakın insanın – oğlumun, yanımda olmaması, yaşama gücümü tamamen yok ediyor. Oğlum, yetenekli tarihçidir. Akad. Struve ve Prof. Artamonov, basılmaya uygun görülmüş bilimsel çalışmasının dikkate değer olduğunu kanıtlayabilirler. ...Sovyet tarihçisini kurtarın ve bana da yeniden yaşamak ve çalışmak imkanını geri verin." [12:60]

Bu mektup cevapsız kalmıştır; araştırmacılar, mektubun uzun bürokrasi basamaklarında takılıp kalarak büyük bir ihtimalle Stalin'e ulaşmadığı tahminini yürütmektedir. [6:182] 26 Temmuz 1939'da N. Gumilyov, "Sovyet karşıtı örgütü üyeliği ve propaganda yapma" suçundan 5 yıl süre ile çalışma kampına gönderilir. [22b:36]

Ahmatova'nın arkadaşı, yüzyılın başlarında rağbet gören nesir yazarı i B. Pilnyak da, 43 yaşında, 21 Nisan 1938'de "hükümet üyelerine karşı komplo kurma" suçundan idam edilir. [21b:65] Asıl acı olan şey ise idamından sonra Pilnyak'ın suçsuzluğu kanıtlanıp aklanmasıydı. [21b:65] Bu hazin olaydan sonra Ahmatova yakın arkadaşı için "Pilnyak'ın Anısına" adlı şiirini yazar:

Ağlayan herkese kıskançlık duyuyorum,
Bu korkunç saatte ağlayabilene.
O uçurumun dibinde yatıyor olanlara...
Kaynayıp yok oldu gözlerime varamadan
Göz yaşlarım, ferahlatılmadı gözlerim. [3:230] (1938, Gece)

Ahmatova'nın kayıpları, getirdiği acılarla birlikte gün geçtikçe artmaktaydı. En yakın arkadaşlarından şair O. Mandelstam, 47 yaşındayken 27 Aralık 1938'de Vladivostok çalışma kampında tifodan ölür. Naaşı, diğer cesetlerle birlikte ilkbahara kadar defnedilemez; havalar ısınınca "kışın ölenler" grubunun tamamı, bir kardeş mezara gömülür. [18:402].

Ahmatova'nın SSCB'de ilk kez yalnız 1987'de yayımlan "Requem" adlı manzum destanı, 1930'lardaki Stalin dönemi totaliterliği ve baskısı çerçevesinde sürgün kurbanlarına adanmış ilk eserlerden biridir. Kişisel trajedinin Ulusal trajediyle birleştiği kitlesel katliamların yaşandığı dönemlere lanet okuyan "Requem", bu korkunç yılların sözlü anıtı olur.

Ölümün yıldızı üstümüzde dolanıyordu.
Günahsız ülkem acıdan kıvranıyordu,
Kanlı çizmelerin altında
Kara vagonun kara hücrelerinin tekerleri altında. [1:78]

"Requem"in "Karar" bölümünü Ahmatova, oğlunun hapiste bulunduğu 22 Haziran 1939 tarihinde, kendisinin 50. doğum günü arifesinde yazar [10:72]:

Ve o kurşun gibi söz düştü
Henüz yaşamakta olan göğsümün üstüne.
Olsun varsın. Hazırdım.
İyisini de kötüsünü de göreceğiz.
Bugün yapacak çok işim var;
Belleğimi sonsuza dek öldürmeliyim,
Ruhun bir taş gibi olması gerek.
Yeniden yaşamak, bunu öğrenmem gerek. [1:51] (Haziran 1939)

"Requiem" eserinde şair kaleminin maharetiyle çarpıcı bir biçimde yaşadıklarını yansıtmaktaydı. Eserin "Önsöz Yerine" adlı bölümünde bu korkunç yıllarda oğluyla görüşmek için Leningrad'ta on yedi ayını hapishanelerde geçirdiğini yazar şair:

On yedi aydır bağırıyorum
Seni eve çağırıyorum.
Celladın ayakları altına attım kendimi,
Yavrum, oğlum, dayanılmaz acım!
Her şey karman-çorman artık.
Şimdi, şu an, ayıramıyorum
Hayvan kim, insan nerde.
Ne kadar zaman bekleyeceğim idamını?
Yalnız toza batmış çiçekler var,
Bir de buhurdanların titremeleri ve izler

Bir yerlerde, hiçbir yere varmayan,
Ve gözlerime bakıyor dimdik
Eli kulağında bir ölümün gözdağıyla,
Koskocaman bir yıldız. [1:83]

Aynı dönemlerde, 15 yıllık aradan sonra - 1940 yılında - Ahmatova'nın şiirleri "Leningrad" dergisinde basılır. Fakat hemen ardından aynı yıl 29 Ekim'de şairin eserleri, KP Merkezi Komitesi sekreterliğinin "Ahmatova'nın Şiir Kitabının Yayımlanmasıyla İlgili" kararnamesiyle "ideolojik olarak zararlı, dindar - mistik" olarak nitelendirilir. Arkasından kitaplarının toplanması emri gelir. [16:319-320]

Bir başka kayıp 1940 senesindedir. Eserlerinin baskısı yasaklanan, sadece "Turbinlerin Günleri" piyesinin bir tek tiyatroda oynanmasına izin verilen ve sefalet içinde yaşayan M. Bulgakov'un 49 yaşındayken ölmesi [21a:299-301] şairin yas tutacağı başka bir dostun kaybı demekti.

...Ağır imtihanlarla dolu hayat yaşadın ve sonuna kadar götürdün
Şahane nefreti....
...Kim düşünebilirdi ki, yarım akıllı ben,
Ben, var olmayan günlerin ağıtçısı,
Ben, yavaş ateşte için için tüten,
Herkesten daha uzun yaşamış, her şeyi unutmuş, -
Ayinini okuyacağım, hayat dolu olan,
Parlak fikirli ve iradeli birinin,
Sanki daha dün benimle konuşan,
Saklayarak ölüm acısının titreyişini. [3:230] (Mart 1940)

Oğlu çalışma kampında, arkadaşlarından kimi mezarda kimi sürgünde, kendisi hastalıklarla boğuşan yalnız kadın. Bu dönemler Ahmatova için kayıpların ve acıların hesabının yapıldığı, acılı geçmişin ve pek de ümit vaat etmeyen şimdinin bir muhasebesi söz konusudur artık.

Biri, düz yoldan gider,
Diğeri daire çizer.
Ve baba evine dönüşünü bekler.
Eski yarini bekler.
Bense yürüyorum, dertliyim,
Ne düz, ne de eğri,
Hiçliğe ve zamansızlığa,
Rampadan uçan trenler gibi. [3:212] (1940)

Şair, "Tüm gömülmemiş olanları ben gömüyordum.//Hepsinin yasını tuttum, benimkini kim tutacak?" diye sormaktan kendini alamamaktadır. Unutulma, yalnızlık, geçmişe dönüşler, arkadaşlarının ardı ardına ölümleri, en önemli motifleridir bu dönem sanatının:

Kapımı çalmıyor kimse
Düşünde bir ayna görüyor bir ayna yalnızca
Ve koruyor sessizliği sessizlik. [2:6] (Kahramansız Şiir, 5 Ocak 1941);

Ve

Ey dostlarım! Çok az olan şimdi
Günbegün daha çok seviyorum sizi.
Ne kadar da kısaldı yol,
En uzun görünen! [2:84] (1960'lı yıllar)

1941 yılında Büyük Vatan Savaşının başlamasıyla savaş, tekrar eserlerinde geçmeye başlar. İdeolojik ve vatan sevgisini dile getirdiği için rejim bu şiirlerin basılmasında bir sakınca görmemişti.

Çocuklarımız bizi kurtardı.
Kimisi Bataklıkta, kimisi ormanda yatıyor. [5:48]

"Ant" ve "Cesaret" adlı şiirleri bu alanda yazılmış en önemli örneklerdi.

Şair bu dönemlerde II. Dünya Savaşı hakkında ve daha çok iktidarı yumuşatmak amacını güttüğü şiirler yazmaktaydı. Dönemin basınında çıkan ve klişelerle dolu şiirlerinin büyük bir kısmı, artık eski şiirlerinden oldukça farklı ve yabancıydı. Ahmatova'nın bir dönem yanına iltica etmeyi düşündüğü Marina Tsvetayeva'nın Sovyetlere döndükten sonra 1941'de intiharından sonra [21b:622] oğlu Georgiy Efron, 1942'de çalışma kampındaki ablasına yazdığı bir mektupta; "Ahmatova'nın son dönemde yazdığı savaşla ilgili şiirleri tek sözle zayıf... Ahmatova sonsuza dek bir tek dönemin şairi olarak kaldı; o ölmüş – ve annemden daha derin ölmüş...". [14:42] demekteydi.

Savaş bittikten sonra 11 Mart 1946'da şairin, "Anna Ahmatova'nın Şiirleri (1909-1945)" ve aynı yılın 9 Temmuz'unda ise "Seçilmiş Şiirler (1910-1945)" adlı şiir kitaplarının yayınlanmasına izin verilmiştir. [22c: 16, 27] Bu dönemde şairin hayatındaki çalkantılar sanki sakinleşmeye başlamıştır. Fakat KP MK'nin 14 ağustos 1946 tarihli "Zvezda" ve "Leningrad" Dergilerine Dair" kararnamesi gereğince, 19 ağustos'ta Sovyet Yazarlar Birliğinin Leningrad Şubesi yönetimi kurulunda M. M. Zoşçenko ve A. Ahmatova'nın eserleri tartışılmaya başlanır. Komünist Partisi Merkezi Komitesi'nin Siyasi Bürosu'nun üyesi Andrey Jdanov, "Zvezda" dergisinin Ahmatova ve Zoşçenko'nun eserlerine yer vermesini, büyük bir yanlış olarak nitelemekte; Zoşçenko'nun "Maymun'un Maceraları" eserinin Sovyet insanını tembel ve manevi ucube, aptal ve ilkel insan olarak gösterdiğini ileri sürmekteydi. Andrey

Jdanov'a göre; "...Bir zamanlar sembolistler sırasından çıkan akmeist diye bilinen gruba mensup Anna Ahmatova ise, Sovyet edebiyatına mutlak derecede yabancı, boş, idesiz, aristokrat-salon şiirinin bayraktarıdır. Onlar "sanat için sanat", "güzelliğin kendisi için güzellik" teorisinin vaazını vermekte, halkla, halkın ihtiyaçları ve menfaatleriyle, sosyal hayatıyla hiç mi hiç ilgilenmiyorlardı. "Ahmatova'nın şiirinin - yatak odaları ve şapel arasında koşup duran azgın bir soylu hanımcığın şiiri - diyapazonu sefil derecede sınırlıdır. Bu şiirin özü - üzüntü, acı, ölüm, mistisizm ve alınyazısı motifleri ile iç içe geçmiş aşk - erotizm motifleridir... Rahibe midir, fahişe midir, daha doğrusu ise, zinanın duayla karıştırıldığı fahişe ve rahibedir... Bu, ellerinde "eski güzel günler" için iç geçirmek dışında bir şey kalmayan eski asil Rusya'nın başındaki on binlerin, ölüme mahkumların şiiridir... "her şey çalınmış, her şeye ihanet edilmiş, her şey satılmış", böyle yazıyor Ahmatova..." [13] Bu olumsuz gelişmeler üzerine şairin basılmış kitaplarının bütün nüshaları KP MK kararıyla imha edilir. [16:320]

Sonuçta iki edebiyatçının da Sovyet Yazarlar Birliği'ndeki üyelikleri iptal edilir. Bu üyelik iptali, Ahmatova'yı sefil hayata mahkum eder. O dönemde ekmek almak için kart sistemi getirilmişti. Punin'in kızı İ. N. Punina'nın hatıralarından, Yazarlar Birliği'nden hiçbir yardım kartı verilmediğini ve bu dönemde Ahmatova'nın boşandığı eşi Punin'in katkılarıyla hayatına devam edebildiğini öğrenmekteyiz. [8:468]

1939 yılında çalışma kampına gönderilen Lev Gumilyov, buradan bir zamanlar babası gibi gönüllü olarak savaşa katılmış [6:209], evine madalyalı bir asker olarak dönmüş ve Şubat 1946'da ise SSCB BA Doğubilim Enstitüsü'nde doktoraya başlamıştı. Fakat Ahmatova'ya karşı rejimin düşmanca tutumu, Lev Gumilyov'un doktoradan atılmasına sebep oldu. Ahmatova gelişmelerin sorumlusu olarak yine kendisini görmekteydi. [22c:54]

1946 senesinde bir darbe daha alır Ahmatova. Alış-veriş kuyruklarından birinde Stalin karşıtı sözler sarf eden kadim dostu Valeriya, 7 yıllığına çalışma kampına gönderilir. Ahmatova, Valeriya Sreznevskaya-Tyulpanova ile 1895 yılında- henüz 7 yaşındayken tanışmış. Gumilyov'le evlilikleri bittiği zaman Sreznevski'ler kapılarını açmış, kendisine destek olmuşlardı ve dostlukları, 1964'te Valeriya Sreznevskaya'nın vefatına kadar devam etmiştir. [6:213-214]

Ailesinden, gençliği kamplarda harcanan oğlu dışında kimsesi kalmayan Ahmatova için, Valeriya, onu geçmişe bağlayan, güzel günleri ve gençliğini hatırlatan son bağdı. 70 yıllık arkadaşlığı Valeriya'nın ölümüyle son bulduğunda Ahmatova duygularını şöyle dile getirmekteydi:

Neredeyse imkansız, çünkü sen her zaman vardın:
Bahtiyar ıhlamurların gölgesinde

Kuşatmada ve hastanede,
Hapishane hücresinde ve öfkeli kuşların,
Gür otlar ve korkunç suyun olduğu yerde.
Oh, her şey ne kadar değişti, ama sen hep vardın
Sanki canımın yarısını aldılar.
...Lakin güzel sesin çağırıyor beni
Üzülmememi ve bir mucize gibi ölümü beklememi rica ediyor.
Ne yapalım! Deneyeceğim. [6:233] (9 Eylül 1964)

26 ağustos 1949'da şairin eski eşi Punin, 6 Kasımda ise oğlu Lev, tekrar tutuklanırlar. İ. N. Punina'nın anılarında; bu tutuklamalar ve kovuşturmalar sonrasında şairin yazdığı şiirleri yaktığı belirtilmektedir. [8:471] Bir kez daha Nisan 1950'de Stalin'e mektup yazan Ahmatova, artık yaşlı ve hasta biri olarak tek oğlunun serbest bırakılmasını ve en büyük hayali olarak Sovyet Biliminin şanı şöhreti için çalışmasını görmek olduğunu belirterek "Vatana hizmet etmek onun için, benim için de olduğu gibi, kutsal bir görevdir" demekteydi. [22c:70] Her şeye rağmen Ahmatova'nın sesi duyulmaz, Lev, 10 yıl sürgüne maruz kalır. Tüm bunlar karşısında oğlu yaşadığı sürgünleri kederli- ironik biçimde "1935'teki sürgünüm, kendim; 1938'deki - babam, 1949'daki - annem yüzündendi" sözlerini sarf etmekteydi. [6:214] Lev Gumilyov, ancak yıllar sonra Stalin'in ölümü ile - 1956 yılında- hapisten çıkar.

Oğlunun bu tutuklanması, Ahmatova'yı rejim karşısında diz çökmeye zorlar. Döneme ayak uydurmak ve yönetimin gönlünü çelmek için "Çölün Fethi", "Stockholm Tüzüğü", "İftiracılara", "Pioner Kampında" gibi şiirlerini bastırır.

Stalin'in 70. doğum yıldönümünü kutlamak için "21 Aralık 1949":
Dünya bugünü sonsuza dek hatırlasın,
Bu saat sonsuzluğa vasiyet olsun.
Efsane hepimizi korkunç ölümden kurtaran
Bilge adamı anlatmakta. [5:52]
Ve "Lider Kartal Bakışlarıyla...".
Ve minnettar halkın
Lider sesini duyar:
"Biz söylemek için geldik:
Stalin nerdeyse, oradadır özgürlük,
Barış ve yeryüzünün azameti! [5:53] (Aralık 1949) şiirlerini yazar.

Bu çalışmalar, oğluna yardımcı olamasa da 1951'de Yazarlar Birliğindeki üyeliğinin geri verilmesine vesile olur.

Ahmatova üzerinde büyük etkisi olan N. N. Punin, 1949 yılındaki tutuklanmasının ardından 10 yıl hapse mahkum edilmiş, Ağustos 1953'te ise Abez

kampında vefat etmiştir. Ünlü sanat bilgininin "Liter No: X-11" numaralı isimsiz bir mezara gömülmesi, [20:443] rejimin insanlara ne kadar değer verdiğini göstermesi bakımından önemlidir. Ölümü üzerine Anna Ahmatova şiddetli acısını sadece 4 mısralık olan şu şiire döker:

O kalp artık yanıt vermeyecek
Sesime, sevinçle veya üzüntüyle.
Her şey bitti... ve şarkım
Senin olmadığın, boş geceye koşar. [3:234] (1953)

Arkadaşı L. Çukovskaya, 1956 yılıyla ilgili hatıralarında Ahmatova'nın rejimin Sovyet halkına yaşattıklarıyla ilgili şu sözlerine yer vermekteydi: "Shakespeare'nin dramları – tüm bu efektli kötülükler, tutkular, düellolar, her birimizin yaşadıkları yanında ufak tefek, çocuk oyunu gibi kalır. İdam edilenlerin veya çalışma kamplarındakilerin yaşadıklarını dile getirmeye hakkım bile yok. Bunlar sözle ifade edilemez. ...Her ailede sessiz ayrılıklar, sessiz kara kanlı haberler. Anne ve eşlerin üzerinde göze görünmeyen yas. Şimdi mahkumlar geri dönecek ve iki Rusya göz göze bakacaktır: tutuklayan ve tutuklanan. Yeni bir çağ başladı. Bizlere bu çağı görmek nasip oldu" [19:188].

Nihayetinde vatana karşı ne gibi bir suç işlediklerini anlayamayan milyonlarca insandan biri idi Ahmatova ve sorgusuz-sualsiz yargılamaların ve acıların kurbanıydı. Daha çok yapmadıklarıyla suçlanan şair, her defasında hayatın zorluklarını, onlara karşı koymadan bağrına basmakta ve kabullenmekteydi. Hayata bir filozofun gözleriyle bakan Ahmatova, yaşadığı onca acıyı ve engeli sonsuz bir şekilde kabullenişini ölümüne bir yıl kala yazdığı kısa otobiyografisinde şöyle ifade etmekteydi: "Şiir yazmaktan hiç vazgeçmedim. Şiirlerim, halkımın yeni yaşamıyla ve zamanla ilişkimin yansımasıdır. ...O yıllarda yaşadığım ve benzeri olmayan olayları gördüğüm için mutluyum". [3:447]

Kaynakça

Türkçe

1.Ahmatova A., Yaban Balı Özgürlük Kokar, İst., Can Yayınları, 2008
2.Bickert E., Anna Ahmatova: Çok Sesli Sessizlik, Çev. S. Tamgüç, İst., Broy Yayınları, 1994

1. Rusça
2. Ахматова А., Четки. Anno Domini. Поэма без героя. - М.: Олма-Пресс, 2005
3. Ахматова А. Сочинения в 2 томах. Т. 1. - М.: Цитадель, 1997
4. Ахматова А. Сочинения в 2 томах. Т. 2. - М.: Цитадель, 1996
5. Бояджиева Л. Г. Анна Ахматова. Гумилев и другие мужчины дикой девочки. - М.: Астрель, 2011
6. В жерновах революции. Российская интеллигенция между белыми и красными в пореволюционные годы. Ред. Главацкий. - М.: Русская Панорама, 2008
7. Воспоминания об Анне Ахматовой. Сборник. - М.: Советский писатель, 1991
8. Герштейн Э. Г. Мемуары. - СПб.: ИНАПРЕСС, 1998
9. Горбачев А. Ю. Тексты лекций. Русская литература XX – начала XXI века. - Минск: тетраСистемс, 2011
10. Гумилев Н. Стихотворения и поэмы. Ред. Н. Н. Скатов, М. Д. Эльзон. - М.: Современник, 1990
11. Демин В. Н. Лев Гумилёв. - М.: Молодая гвардия, 2008
12. Доклад тов. А.А. Жданова о журналах "Звезда" и "Ленинград", Сокращенная и обобщенная стенограмма двух докладов т. Жданова: на собрании партийного актива и на собрании писателей в Ленинграде. ("Правда" № 225 (10307) от 21 сентября 1946 г.). режим доступа: http://www.akhmatova.org/bio/zhdanov.htm
13. Зыслин Ю. Хроника сопоставления Анны Ахматовой и Марины Цветаевой. - Чикаго: Континент, 2009
14. Источник: Документы русской истории (приложение к журналу "Родина") - М.; 1999, No: 1, s. 77-82.
15. Коваленко С. Анна Ахматова. Серия: Жизнь замечательных людей. М.: Молодая гвардия, 2009
16. Одоевцева И.В. На берегах Невы. - М.: Художественная литература, 1988
17. Осип Мандельштам и его время: Сб. Воспоминаний. - М.: Наш дом, 1995
18. Памяти Анны Ахматовой: Стихи. Письма. Чуковская Л. "Записки об Анне Ахматой". – Paris: YMCA-Press, 1974
19. Полещиков В. М. Репрессированные литераторы. - Сыктывкар: Эском, 2008, s. 443.
20. 21a. Русская литература XX века. Прозаики, поэты, драматурги: словарь в 3 т., под ред. Н. Н. Скатова. - М.: ОЛМА-ПРЕСС Инвест, 2005. Т. 1.
21. 21b. Русская литература XX века. Прозаики, поэты, драматурги: словарь в 3 т., под ред. Н. Н. Скатова. - М.: ОЛМА-ПРЕСС Инвест, 2005. Т. 3.
22. 22a. Черных В. А. Летопись жизни и творчества Анны Ахматовой 1918-1934. - М.: Эдиториал УРСС, 1996
23. 22b. Черных В. А. Летопись жизни и творчества Анны Ахматовой 1935-1945. - М.: Эдиториал УРСС, 2001
24. 22c. Черных В. А. Летопись жизни и творчества Анны Ахматовой 1946-1956. - М.: Эдиториал УРСС, 2003
25. Чуковская Л. Дом поэта; Предсмертие; Отрывки из дневника; Открытые письма; Мои чужие мысли. - М.: Арт-Флекс, 2001
26. Яблокова-Белинкова Н. Погасшая елка. Грани.- Frankfurt am Main: Посев, 1985, No: 136, s. 105-120.